

משפטים (158)

תקותך ומשענתך, הקב"ה בעצמו יוכח לך כי זו משענת קנה רצוץ. הקב"ה יסיר את עזרתו ממך, ואתה תשאר חסר אונים וחדל אישים. אבל "אם צַעַק יִצְעַק אֵלַי", אם תפנה אל הקב"ה בעצמו, שהוא בעל הבית האמיתי בבריאה, והוא מושל בכל ובידו כח וגבורה, הרי אז מובטח לך כי "שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ"

ומתוך האור

חינוך טהור בכל מצב

מִלְאָתְךָ וְדַמְעָךָ לֹא תֵאָחֵז בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֵּן לִי (כב. כח)
מהו הקשר בין שני חלקי הפסוק? יש לומר: ישנן סיבות שונות העלולות לגרום לאדם לחטוא בחינוך בניו. יש אשר התברכו בשפע כלכלי, ומשום כך הם מתפתים לשלוח את ילדיהם למקומות שרוח חכמים אינה נוחה מהם, בשעה שאלו שאין להם, אפילו לא מעלים על קצה דעתם אפשריות כאלו. לעומת זאת, יש מחוסרי ממון, אשר מפאת מצבם הכלכלי הגרוע, אינם מסכימים לשלוח את הילד לתלמוד תורה פרטי, העולה להם הון, בזמן שיש להם אפשרות לשלוח אתו לבית ספר ממלכתי ולקבל חינוך חנם אין כסף. לפיכך, באה התורה ואומרת "מִלְאָתְךָ וְדַמְעָךָ", גם בשעה שאתה מלא בכסף ויש לך די צרכך, וגם כאשר דמעך על לחיך, ואתה בוכה על שאין לך כסף בכלל, מכל מקום "בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֵּן לִי", את חינוך הבנים תותיר לי, כשגם בעושר וגם בעוני מכוונים כל צעדיך לשם שמים ואתה מקדש את כל כוחותיך על מנת להעניק לבניך את חינוך היהודי השורשי.

ומתוך האור

גנות המחלוקת

וְאִנְשֵׁי קִדְשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשֶׁר בְּשָׂדֶה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לִפְלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ (כב. ל)

מה הכלבים אחד נובח וכולם מתקבצים ונובחים על חנם, אבל אתם לא תהיו כן. (מדרש רבה לא. ט). ביאר ה"כתב סופר", את כוונת המדרש, שדרך הכלבים, בשעה שאחד מהם פוגע באדם ומתחיל לנבוח עליו, כולם באים מכל עבר ועומדים ונובחים עמו ללא סיבה, ואף על פי שאין הם ידידים וקרובים לאותו כלב שפתח בנביחה. כך הדבר בין שני בני אדם, בשעה שפורץ ריב בין שני אנשים, מיד צצים מסביב סקרנים, ועד מהרה מתהווה מחנה מזה ומחנה מזה, ובמקום להשכין שלום ביניהם, באים הם ומלבים את אש המחלוקת, אף על פי שעניין המחלוקת אינו נוגע להם מאומה. לפיכך באים חז"ל ומזהירים אותנו: אבל אתם לא תהיו כן, אתם אל תלכו בדרכם של הכלבים, רק "וְאִנְשֵׁי קִדְשׁ תִּהְיוּ לִי"

ספר "להתענג בתענוגים"

וְאִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד (כא. ה)

ואם אמר יאמר, עד שיאמר וישנה (קידושין כב.). מצינו במדרש, שכאשר התפלל משה רבינו שיזכה להיכנס לארץ, הזכיר פסוק זה ואמר: "אהבתי את אדוני", זה הקב"ה, "את אשתי", זה התורה, "ואת בני" אלו ישראל, "לא אצא חפשי", ועל כך השיב לו הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", עד כן דברי במדרש. ויש עלינו להבין איזו תשובה השיב הקב"ה למשה רבינו, ובמה דחה את טענתו? משה רבינו היה עבד ה' "כי עבד נאמן קראת לו", משה רצה להיכנס לארץ ישראל והקב"ה סירב לו מה עשה משה רבינו אמר להקב"ה אהבתי את אדוני, זה הקב"ה וכו' ורצה לחזור ולשנות את זה שוב ועל ידי זה הקב"ה כביכול בעל כרחו יצטרך לשמוע לתפילתו ולהכניסו לארץ ישראל. לכן אמר לו הקב"ה "על תוסף דבר אלי", דהיינו שלא יחזור וישנה ובכך נדחה טענתו, שהרי לא נתקיים בו "עד שיאמר וישנה" ספר "להתענג באהבתך"

היצר הרע מתהפך לטוב על ידי תשובה ולימוד תורה

וְכִי יִרְיֶב אֲנָשִׁים (כא. יח)

יש לומר בדרך רמז: "וְכִי יִרְיֶב אֲנָשִׁים", קאי על היצר הטוב והיצר הרע, "והכה איש את רעהו באבן", היצר הרע נקרא אבן נגף (סוכה נב.). ואמר אחר כך: "אם יקום", שיעורר האדם עצמו בתשובה, "והתהלך על משענתו" משענת התורה, אז "ונקה המכה", הוא היצר הרע, שיתהפך לטוב וגם יהא נקי, "ורק שבתו יתן", שישוב בתשובה, ואז "ורפא ירפא", כדכתיב: "ושב ורפא לו" (ישעיהו נ. י)

ספר "עלים לתרופה" בשם "זרע קודש"

אם הצעקה תהיה רק "אלי" אשמע צעקתו

אם עֲנֵה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ (כב. כב)

מה פשר ההדגשה "כִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי"? יש לומר: כאשר מאן דהו מציק ומצר לאדם, אם אינו יכול לעמוד כנגדו ולגבור עליו בכוחות עצמו, פונה האדם ומבקש עזרה מכל מי שיש בידו להצילו מחמת המציק. בדרך כלל הוא מחפש אדם ששולט על האיש שהרע לו והוא נתון למרותו. ואם אינו מוציא אדם שכזה, הוא פונה לנציג המדינה, איש משטרה וכדומה, המפקד על שמירת החוק והצדק. הוא נסמך ונשען עליו שיטיל את סמכותו ומרותו על אותו אדם, וימנע ממנו מלפגוע בו. אולם עד מהרה הוא יוכח כי לא נכון לעשות כן, הנה כי כן: אם אמנם אתה משליך יהבך על בשר ודם, ותולה בו

יהודי בעצם מהותו לא יוכל להתעלם מצער הזולת
פי תרצה תמור שנאך רבן פתח משאו ותרלף מעזב לו
(כ.ג.ה)

"וְתַרְלָף", בתמיה (רש"י)

זו הפעם היחידה שמצינו במקראי שהתורה פונה לאדם בלשון תמיהה? התורה מתפלאת על האדם, היתכן שתראה את זולתך זקוק לעזרה ולא תעזור לו בשעת מצוקתו, אם כן היכן החינוך של התורה, גם אם מחוייב אתה לשנאותו, דורש ממך הקב"ה שתהיה לך צורת צלם אלוקים, ואדם בעל צלם אלוקים לא יתכן שמציאות שלבו יהיה גס מלהשתתף בצערו של הזולת.

ספר "לחתך עליין

וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מִימְיָךְ
(כ.ג.ה)

פתח בלשון רבים "וְעַבְדְּתֶם" את ה' אֱלֹהֵיכֶם וסיים בלשון יחיד "וּבִרְךְ אֶת לַחְמְךָ" למה? יש לומר: יש אנשים שעל אף שיש להם די צרכם, כל מה שיש להם אינו שווה להם, כשיודעים שיש לאחרים יותר מהם ועל כך דווה לבם. לכך הברכה היא בלשון יחיד, להורות לאדם שאם ברצונו האמת לקבל ברכת השם, זה רק אם יסתכל על עצמו בלבד ולא על אחרים, כי אם יסתכל על אחרים ויראה שהם עשירים יותר, לא תחשב לו ברכתו בעיניו בקנאו בהם.

ספר "לחתך עליין" בשם בעל "הקיצור שולחן ערוך"

הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים

אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלָא (כ.ג. כו)

אמרו חז"ל (קדושין לח.): מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש. בז' באדר מת משה רבנו ובז' באדר נולד. לכאורה תמוה מאוד, והלא כמה צדיקים גמורים דלא מתו ביום הלידה וכי ח"ו נאמר שאינם צדיקים גמורים? יש לומר: מדוע כתוב בתורה "משה משה" בלי הפסק בין שני השמות, ו"שמואל שמואל" כתוב עם טעם הפסק בין שני השמות? אלא משה, נולד מתחילתו מושלם בהארה גדולה, ואלו שמואל בתחילה נולד בהארה קטנה, ואח"כ ע"י מעשיו זכה שהביאו אותו לשלמות בהארה גדולה. וכן כל הצדיקים ע"י מעשיהם הטובים זוכים שהקב"ה משפיע עליהם הארה גדולה, ואז באותו הזמן שמשפיע עליהם, נחשבים לבריה חדשה ולידה חדשה. ומעתה יתבאר כוונת אמרם "הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של הצדיקים", דלא על יום הלידה בעת שיצאו מבטן אמם התכוונו, אלא על אותו הזמן שהשפיעו עליהם הארה הגדולה שע"י נחשבים מושלמים, ויום הפטירה מכון כנגד אותו יום. ודבר זה נוהג בכל הצדיקים, אך משה רבינו מעת שיצא מבטן אמו נולד מושלם, שייך לומר כיון שבז' באדר מת בז' אדר נולד, כי לגביו הכח הזה עומד על יום יציאתו מבטן אמו.

ספר "אוצרות התורה"

הלכה: כיבוד אב ואם: אופן ההנהגה עם שונאי אביו
כתב השו"ע (יו"ד סי' ר"מ סט"ז): האב שצוה את בנו שלא ידבר עם פלוני ושלא ימחול לו עד זמן קצוב, והבן היה רוצה להתפייס מיד לולי צווי אביו, אין לו לחוש לצויו. כתב הפסקים ותשובות (אות מז): ואף על פי שהבן אינו עובר על איסור 'לא תשנא' אם לא ידבר עמו, כי אינו נמנע מלדבר עמו אלא מחמת צווי אביו, מ"מ לא ישמע לו, מפני שכוונת האב שהבן ישנא לאותו אדם והרי כאומר לו לעבור על דברי תורה, אבל כל ערום יעשה בדעת שלא להכעיס את אביו על פניו בהראותו אהבה וחיבה עם איש ריבו.

פסקים ותשובות

פתגם: הפתגם בו סיפור קצר על נסיון ארוך
ספר "שמחלה"

חקירה: הפה שאסר

מדין מיגו שהיה יכול לשתוק, או שכיון שהוא זה שאוסר, יכול לבטל את האיסור (קובץ שיעורים כתובות מג: מחלוקת ראשונים)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: סומקא וחירורא

סוחר עשיר היה שולח מדי חודש בחדשו סכום של אדומים זהב לקופת הצדקה של הרב דמתא. פעם אחת שלח לו שקלי כסף במקום אדומי הזהב. אמר לו הרב לאותו סוחר: מה ראית להלבין פני? חלילה! נבהל הלה, אימתי הלבנתי את פני הרב? חייך הרב וענה: חכמינו כידוע, מגדירים מהי הלבנת פנים: אזיל סומקא (אדומים) ואתא חירורא (לבן הכסף)

ספר "חד וחלק" חלק ד' (דף צד)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה ג'וזת בת אליז, חיים בן סוזן סולטנה, סשה שלום בן דבורה רחל, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, פייגא אולגה בת ברנה זרע של קיימא לרינה בת זהרה אנריאת. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, דניאל בן רחל, רפאל שלמה בן אסתר.

